

D. Spisi Durekovega jurčka V javnost dal Franjo Licela

Kaj znam iz zgodovine

Iz zgodovine znam marsikaj. Zgodovina je namreč vse, kar se je že zgodilo. Kar se še bo, to še ni zgodovina. Tega Brtoncljev Janez ne ve. Kajti, če bi vedel, ne bi zinil včeraj take neumnosti, ko ga je vprašal gospod učitelj, kje je pokopan ogrski cesar Atila. Janez Brtonclj je namreč odgovoril:

»Gospod učitelj, jutri me ne bo v šolo, ker bomo klali prašiča!«

Presneti Janez! Tak prašič, ki še danes živi, vendar ne spada v zgodovino. Ako bi učitelj vprašal mene, kje je pokopan Atila, bi povedal takole:

»V zemlji. Toda danes ga ni več! Je že strohnel in se spremenil v humus ali črno prst. Pri nas je nekoč poginila mačka in smo jo pokopali na vrtu in ko smo letos tam prekopavali, ni bilo o mački ne duha ne sluha. Izginila je kakor kafra. Kaj mislite, gospod učitelj, kam je izginila? Jaz vem. Spremenila se je v zemljo ali prst kakor zakleta kača v princeso. Vsega tega bi ne bilo, ako bi Atila ne bil umrl. Potem ga ne bi pokopali in bi lahko šel jutri k Brtonclju na koline. Tako pa mine vse, kar je mrtvega.« To je zgodovina.

Zgodovina je tudi, ako se stepeta dva cesarja, na primer, ko je turški sultan jahal okoli Dunaja ter klical cesarja na korajžo. Takrat so naredili naši pradedje zid okoli cerkve ter vlivali Turkom na glavo toplo vodo. Tega Turki niso marali, topla voda jim smrdi kakor nam mrzla, in so raje zbežali. Dandanes se ljudje ne vojskujejo več z vodo, ampak si režejo glave.

V zgodovino spada tudi Krištof Kolumb, ki je jahal na barki v Ameriko. Tam so našli prijatelji sovražnika in so se zato stepli. Kolumb je zbežal nazaj in ko je prišel domov, je ves utrujen povedal, da so v Ameriki Indijanci, ki jim raste na glavi petelinje perje in da požirajo ogenj kakor mi lešnike. Kolumb je vozil tudi jajca v Ameriko in jih tam prodajal. Indijanci so mu dali zato vrečo krompirja, ki jo je potem Kolumb vlekel preko morja. Ko je Krištof Kolumb umrl, se ni več vozil v Ameriko. Amerika leži na drugi strani sveta in se od nas ne vidi.

V zelo starih časih ljudje niso hoteli zidati hiš, ampak so raje naganjali medvede iz brlogov. Ko so takega medveda ubili, so mu odpovedali stanovanje in ga pojedli. Ko jim je postalo v brlogih prevroče, so se šli hladit

v plitva jezera in da jim ni bilo treba hoditi nazaj, so si kar v vodi postavili stanovanja. To so bili mostiščarji. Stari Ljubljancani so še tako stanovali.

Ko še nas ni bilo, so stanovali tukaj stari Slovani. Stari Slovani so bili na suhem poljedelci, v vodi pa ribiči. Kadar so lovili zajca ali jerebico, so bili lovci. Bili so zelo hrabri in se niso radi bojevali. Če se jim je kdo zameril, so ga pretepli, potem pa je lahko mirno živel.

Kadar so se bojevali, so poskakali v vodo in dihali skozi cev. Zato jih sovražnik ni mogel videti in je streljal v prazno. Ko je opazil, da nič ne zadene, je šel domov. Takrat so prilezli Slovani iz vode in se sušili na soncu. Bilo jih je kakor listja in trave. Ko so se posušili, so šli večerjat in spat.

Stari Slovani tudi niso volili svojega kralja tako kakor drugi, ampak so postavili na njivo stol in posadili nanj kmeta. Ko se je kmet že dovolj nasedel, je prišel od daleč tisti, ki bi rad bil kralj. Potegnil je kmeta s stola in mu dal kravo ali bika, konja in mošnjo denarja. Kmet je šel domov, a kralj je sedel na tisti stol. Prej je še izpil poln klobuk vode. Potem pa je gledal na vse štiri strani sveta. Ko je nastala tema in ni ničesar več videl, je šel domov. Doma je povedal, da je postal kralj in da se nikogar ne boji.

Stari Slovani niso bili vedno tu doma. Ko jih še ni bilo tu, so prišli iz Rusije. Ker pa niso znali zemljepisja, so si zavihali hlače ter šli po rekah navzgor. Tako so prišli v naše kraje in stopili na suho. Pred njimi so dirkali divji Huni, ki so bili priraščeni na konje. Jedli so surove konje, ki so jih imeli pod sabo in sploh niso nikoli razjahali. Kadar je poginil konj, so ga pokopali s Hunom vred. Zato danes Hunov nikjer več ni, ker so vse pokopali.

Ko so začele ljudi boleti noge, so si napravili železnico. Zakurili so pod velik kotel in ga napolnili z vodo. Spodaj so pritrdili kolesa in ko je postala voda vroča, so se pričela kolesa sukati. Tisti, ki je kuhal vodo, se je imenoval strojevodja in se je lahko zastonj vozil. Drugi so morali plačati. Lahko pa so šli tudi peš za vlakom. Tedaj jim ni bilo treba plačati. Kdor ni hotel iti, je lahko ostal doma. Ako se je kdo ustrašil vlaka, so ga drgnili z mrzlo vodo ali pa ga polivali s kisom.

Šol še takrat ni bilo in se je lahko vsak učil doma. Ako komu ni bilo mar učenje, se je lahko šel potepat. Kdor se je hotel učiti, je moral najprej loviti goske. Ko so odmolili, so se vsi zapodili na gmajno loviti goske ter jim pulili perje. Takrat še namreč niso tako pisali kakor mi. Ko si je vsak nabral dovolj perja, so ga namočili v črnilo in pisali. Ko so bili gotovi s pisanjem, so se mazali po obrazih. Temu so pravili risanje.

Moj oče mi je pravil, da je njegov stari oče nekoč lovil gosi. A ko je ujel gos, ji ni populil perja, da bi pisal, ampak je kar celo oskubil na hitro roko. Nato jo je spekel in pojedel. Tako pisanje je imenitno! Toda stari oče ni hotel pisati, temveč je perje stlačil v vzglavje. Zato so ga zaprli. Smešno se mi je zdelo, da bi bil zaprt, ko pa še šole bilo ni!

Jaz bi se dal takoj zapreti, če bi mi ponudili zato pečeno gos. Tako dolgo bi bil zaprt, da bi jo snedel, potem pa bi me izpustili. Ako bi me vprašali doma, kje sem bil tako dolgo, bi povedal, da sem imel zgodovino. Taka zgodovina bi bila dobra!

To so vedeli že stari Rimljani, ki so redili gosi zato, da so jim ponoči lajale, podnevi pa so jih pekli in jedli. Danes Rimljanov ni več, gosi so pa ostale. Na Martinovo imajo gosi svoj god in takrat je njihove zgodovine konec.

Pozimi pri nas

Kadar zapade sneg, nastopi zima. Zima je letni čas in traja od jeseni do spomladi. V Afriki so porinili zimo v poletje, zato tam nimajo snega. Led dobivajo iz našega ribnika. Vozi ga štrucarjev Irga, ki si podloži šop slame pod led, potem pa čika. Kadar vleče jug, se krega Irga:

»Kapa kosmata, ves led mi bo požrlo!«

Pri nas doma zakuri mati krušno peč in ko je topla, zlezemo vsi nanjo. Naša muca je vedno prva. Potem sem jaz. Oče navadno sedi za mizo ter lušči fižol. Naenkrat se zadere:

»Hrkadibrkal! V parklje me grizel!« Pa je že na peči. Lani smo imeli nesrečo, ko je zazeblo očeta v noge. Hud mraz ga je pritiral iz gozda, kjer je lovil drva.

»Po sibirsko smrdi zunaj!« je dejal in skočil na peč. Skočil pa je preveč in peč se je podrla. Jaz in mačka sva obvisela na robu, oče pa se je znašel v sredi žerjavice, le noge so mu še ostale blizu mačkinega repa. Črna kosmata kapa pa mu je zletela v kuhinjo, kjer je kuhala mati ješprenček. Takrat zakriči mati:

»Ježeš, ježeš, na pomagaj, vsi svetniki! Sam peklenšček sedi v peči in mi kaže jezik!« Ali oče ni kazal jezika.

»Buzarona!« se je zadr. »Tega pa že ne, da bi se pekel kakor prase!« Urno je splezal iz peči v kuhinjo. Niti gledal ni preveč in je podrl mater

in dve skledi. Takoj je počepnil v zvrhan škaaf vode. Ko se je ohladil, je rekel:

»Jutri pojdem k zidarju in mu pri priči zavijem vrat! Tak zmikavt, da bi še peči ne smel potipati, pa se ti že sesede kakor kurje jajce, če sedeš nanj!« Ali oče ni tipal peči, ampak je skakal nanjo. Mati takoj pogasi žerjavico. Hvala Bogu, ješprenček je bil že kuhan! Hitro smo ga pojedli in šli spat.

Drugi dan je prignal oče zidarja. Prav prijazno sta se menila po poti. V sobi pa mu pokaže oče peč ter reče:

»Vidiš, preteti maltar, kakšne so tvoje peči?« Zidar je gledal peč, tačas pa si oče odpne pas ter ga pošteno premikasti. Zidar se je ustrašil in počenil. Šele ko je postal že ves klobasast, je prijel očeta za roke ter zavpil:

»Čuj, prismuknjeni Durek, to se da vendar popraviti!«

Takrat je odnehal oče in oba sta se lotila peči. Letos se ni več podrla. Sicer pa sedaj oče previdno leze na peč in dolgo tipa, preden sede nanjo. Ko že sedi nekaj časa, mi pravi:

»Jurek, le pazi, da ne padeva v pekel! To ti rečem: v peklu je še pozimi prevroče!«

Podnevi se drsamo. Drsanje se mi sploh zdi najlepši učni predmet. Samo oče onegavi vedno nekaj.

»Seme razborito!« mi je rekel včeraj. »Bos se drsaj, mrcina! Mari misliš, da podplate kradem?«

Hitro odvrnem očetu: »Dobro, očka, bom se drsal bos. Samo pokažite mi, kako to gre!«

Ali očka se za nobeno ceno ni hotel sezuti in se drsati bos. Zato tudi jaz nisem poskusil.

Ptice pevke, ki so pozimi pri nas, so vrane. Vrane so zelo koristne pevke, ker pobirajo na cesti konjske fige. Tudi stari Pezdirc jih rad pobira, samo da jih on ne je, ampak jih baše na voziček ter jih vozi domov na gnoj. Vrane so na Pezdircu silno hude in ga kregajo kakor capina. Potem so na cesti tudi vrabci in male vrane, ki jim pravijo kosi. Kosi imajo spredaj rumen kljun, zadaj pa črn rep. Tudi drugače so črni. Kos je tudi naš gospod župan, a nima rumenega kljuna. Žvižga pa dobro. Pravijo mu tudi gospod Kos. Menda tudi kosi sfrče v južne kraje. Župan pa ostane čez zimo tu.

Župan Kos ima velike brke kakor šolski maček, ki pa ne lovi rad miši, ampak ima raje kose. Ali pa se zmoti in misli, da letajo pozimi miši po zraku. Zadnjič sem ga videl, kako je nesel v gobcu tako miš iz zraka ali črnega kosa. Tudi moj oče ga je videl, pa je dejal:

»Muček, veš kaj? Zgrabi enkrat tudi župana, saj je tudi Kos in ga stisni za nemarni vrat, da bo videl tja, kjer ni muh!«

Moj oče je namreč zelo hud na župana in kadar se spomni nanj, pravi:

»Ta zlomkasti rigotar me je zašil zaradi tistih občinskih smrek, da sem moral pihati ričet! Vragova babica naj ga povoha!«

Tisto babico bi silno rad videl. Vprašal sem očeta, kje da je vragova babica, pa mi je odvrnil:

»Le počakaj, Jurek! Ko se bo vreme zasukalo, bo letela preko naše strehe. Le dobro glej in ko jo boš videl, pa me pokliči!«

Zdaj dobro gledam in čakam, da se bo vreme zasukalo. Ko se bo začelo vreme sukati, bom še bolj dobro gledal in ko jo bom zagledal, pokličem očeta in pišem naprej.